

Παντελής Καλαϊτζίδης, Δρ. Θ.
Διευθυντής της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου
Διδάσκων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Κανόνες της Εκκλησίας και Σύγχρονες Προκλήσεις

*Χαιρετισμός Υποδοχής στο ομότιτλο Διεθνές Συνέδριο
Βόλος, 8-11 Μαΐου 2014*

Σεβασμιώτατε εκπρόσωπε της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχη, Σεβασμιώτατοι, σεβαστοί πατέρες, κ. εκπρόσωπε του Δημάρχου Βόλου, ελλογιμώτατοι κ. καθηγητές, φίλες και φίλοι,
Χριστός Ανέστη!

Είναι μεγάλη μας χαρά και τιμή να σας υποδεχόμαστε εδώ στο φιλόξενο χώρο της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών και της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος με αφορμή το διεθνές συνέδριο με θέμα: «Κανόνες της Εκκλησίας και Σύγχρονες Προκλήσεις», ένα θέμα που συνδέεται άμεσα τόσο με τη θεολογική και εκκλησιολογική αυτοσυνειδησία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, όσο και με την πορεία της μέσα στο χρόνο και την Ιστορία, καθώς και με το παρόν και το μέλλον της ορθόδοξης θεολογίας στον ταχύτατα μεταβαλλόμενο κόσμο μας. Ποιοι είναι, όμως οι λόγοι που δικαιολογούν την επιλογή του συζητούμενου σε αυτό το συνέδριο θέματος;

Είναι αλήθεια ότι οι ιεροί Κανόνες, μαζί με την Αγία Γραφή και τους δογματικούς και συνοδικούς Όρους, αποτελούν κεντρικό πυλώνα στη ζωή και την παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Θα έλεγε κανείς, χωρίς δόση υπερβολής, ότι οι τρεις αυτές πραγματικότητες συνιστούν τα θεμέλια πάνω στα οποία πορεύτηκε στη διάρκεια των αιώνων η Εκκλησία. Οι κανόνες, ειδικά, απηχούν, αντανακλούν και καταγράφουν την ζωντανή εμπειρία του εκκλησιακού σώματος, ενώ σε πολλές περιπτώσεις αποτελούν *οδοδείκτες* που το προσανατολίζουν για την υπέρβαση ή την επίλυση ποικίλων ζητημάτων που ανακύπτουν στην πορεία του μέσα στην ιστορία προς τα έσχατα.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία χαρακτηρίζεται συνήθως ως παραδοσιακή, εξαιτίας της προσήλωσής της στην πατερική και κανονική παράδοση. Η παράδοση αυτή δεν συνιστά ένα εξωτερικό γνώρισμα που απλά και μόνο την διαχωρίζει από τις ποικίλες παραδόσεις του κόσμου τούτου, αλλά αποτελεί πρωτίστως στοιχείο της ταυτότητάς της, το όχημα με το οποίο κινείται στον γραμμικό χρόνο της ιστορίας και με το οποίο επιχειρεί να απαντήσει στις προκλήσεις της εκάστοτε εποχής, επιδιώκοντας να προσφέρει τη σωτηρία στον πολύπαθο άνθρωπο. Ταυτόχρονα, σε μια εποχή ραγδαίων αλλαγών και ανακατατάξεων, στο περιβάλλον της ύστερης νεωτερικότητας, με την κατίσχυση συχνά ακραίων μορφών οικονομικής και πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης, η Ορθοδοξία έρχεται αναγκαστικά αντιμέτωπη με ριζικά καινούργιες κοινωνικές, ανθρωπολογικές και άλλες προκλήσεις, άγνωστες μέχρι πρότινος, οι οποίες θέτουν σε αμφιβολία και κλονίζουν κάθε βεβαιότητα και αυτάρκεια (όπως συμβαίνει εξάλλου με όλες τις παραδοσιακές δομές και μορφές οργάνωσης του βίου). Απέναντι στη νέα αυτή πραγματικότητα, η Ορθόδοξη θεολογία αντί να έρθει σε γόνιμο διάλογο με τον κόσμο και την ολοένα και περισσότερο εκκοσμικευόμενη κοινωνία, επιλέγει συχνά την αναδίπλωση στον εαυτό της, την προσκόλλησή της σε μορφές και εκφράσεις του παρελθόντος, οι οποίες αν και δεν εκφράζουν τόσο το αποστολικό κήρυγμα και το πατερικό φρόνημα, αλλά περισσότερο το πνεύμα και τις συνήθειες μια ορισμένης, συνήθως προ-νεωτερικής, εποχής, απολυτοποιούνται εντούτοις και χρησιμοποιούνται ως το υπέρτατο κριτήριο στην προοπτική του σωτηριολογικού διαλόγου της με το παρόν και το μέλλον.

Όπως κάθε πατερικό κείμενο που αποτελεί στοιχείο της εκκλησιαστικής παράδοσης, έτσι και ο κάθε κανόνας προέρχεται από μια συγκεκριμένη εποχή και απηχεί, εκτός από τη διαχρονική σωτηριώδη εμπειρία της Εκκλησίας, και τα συγχρονικά χαρακτηριστικά του τόπου και χρόνου διαμόρφωσής του. Στο βαθμό που αυτό ισχύει, σημαίνει ότι υπάρχει ανάγκη τα κείμενα της παράδοσης (Πατέρες και κανόνες) να εντάσσονται σε μια ερμηνευτική διαδικασία η οποία θα αποσαφηνίζει τι είναι εκείνο που ανήκει στον πυρήνα της δογματικής αλήθειας, με άλλα λόγια τι είναι εκείνο που διερμηνεύει και εκφράζει με πιστότητα το αποστολικό κήρυγμα, και τι είναι εκείνο που απλά διαιωνίζει ή μεταφέρει στο παρόν χαρακτηριστικά της ευρύτερης πολιτισμικής πραγματικότητας, τα οποία αποτελούν εξάπαντος την εξωτερική μορφή –όχι πάντοτε την καλύτερη ή την οριστική– διατύπωσης, και όχι την ίδια την αλήθεια. Το κεντρικό ζήτημα

που τίθεται για μια ακόμη φορά είναι εάν υπάρχει η δυνατότητα η Ορθόδοξη θεολογία, όσον αφορά ειδικά στην κανονική της παράδοση, να κατανοηθεί και να λειτουργήσει όχι μόνο ως «παραδοσιακή», μένοντας αμετακίνητα πιστή στο γράμμα μιας υποτιθέμενης «παράδοσης», αλλά και ως συναφειακή, υπερβαίνοντας τις συντεταγμένες ενός προνεωτερικού κοσμοειδώλου, το οποίο αποτελεί τελεσίδικα παρελθόν για τον χρόνο της Εκκλησίας. Στην περίπτωση αυτή, όταν η Ορθόδοξη Εκκλησία αναστοχαστεί με ειλικρίνεια και χωρίς αγκυλώσεις πάνω στις επιμέρους πτυχές της παράδοσής της, αναδεικνύοντας όλα εκείνα τα στοιχεία που μαρτυρούν πριν απ' όλα για το *Μυστήριο του Χριστού* και διερμηνεύουν τα *μεγαλεία* του Θεού στην συνεχιζόμενη, μέχρι και σήμερα, ιστορία της σωτηρίας, υπερβαίνοντας έτσι όλα τα πολιτισμικά δάνεια που δεν την εξυπηρετούν πλέον στον επιζητούμενο διάλογο της με τον μετανεωτερικό άνθρωπο, τότε και μόνο θα μπορέσει το *κήρυγμά* της να βρεί και πάλι ανταπόκριση στις καρδιές των ανθρώπων, οι οποίοι αναμένουν συχνά λόγο *παρηγορίας, ελπίδας και σωτηρίας*, και όχι έναν λόγο αφοριστικό και καταγγελτικό που αλλοιώνει το βαθύτερο πνεύμα των κανόνων και κινείται στα όρια της ηθικολογίας. Τίθεται, λοιπόν, το κρίσιμο έρωτημα κατά πόσο, μέσα στο αναμφισβήτη κύρος που τους περιβάλλει, οι κανόνες αυτοί διατηρούν την υπαρκτική δυναμική τους, για να ανταποκρίνονται στα αιτήματα του ολοένα και περισσότερο μεταβαλλόμενου κόσμου.

Έχοντας υπόψη αυτήν την προβληματική καλούμαστε να εμβαθύνουμε σε σειρά από συναφή ζητήματα τα οποία έρχονται να προστεθούν στον πυρήνα του κεντρικού αυτού ερωτήματος που αφορά στη θεολογική και σωτηριολογική σημασία και σκοπιμότητα των ιερών κανόνων για τη ζωή της Εκκλησίας. Ερωτήματα όπως, ποια η σχέση βιβλικού πνεύματος και κανόνων, δόγματος και κανόνων, ήθους και κανόνων, προσωπικής ελευθερίας και κανόνων, κοσμικού κράτους και κανόνων; Ποιο ρόλο παίζουν οι κανόνες στη συγκρότηση του εκκλησιαστικού σώματος ή στην ποιμαντική πράξη της Εκκλησίας; Επίσης, ποιος είναι ο λόγος των κανόνων στη μαρτυρία της Ορθοδοξίας στο σύγχρονο κόσμο, στη συμμετοχή της στην οικουμενική κίνηση και τις εν γένει σύγχρονες πολύπτυχες προκλήσεις; Τέλος, σε ποιο βαθμό οι κανόνες μαρτυρούν διαχρονικά για το ευχαριστιακό και εσχατολογικό ήθος της Εκκλησίας ή κατά πόσο ενισχύουν, αντιθέτως, την κυριαρχία του νομικού πνεύματος στη ζωή και της δομές της Εκκλησίας;

Θα πρέπει εδώ να διευκρινίσω ότι το συνέδριο αυτό είναι απολύτως ανοιχτό ως προς την τελική έκβασή του, τίποτα δηλαδή δεν είναι προαποφασισμένο και προκαθορισμένο, καθώς έχει το χαρακτήρα μίας συνάντησης διαλόγου και προβληματισμού. Η θεματολογία, πάντως, και η πρωτοτυπία του παρόντος συνεδρίου, το κύρος και τα ονόματα των εκλεκτών ομιλητών, η πρωτοφανής για ορθόδοξη σύναξη πολυφωνία και αντιπροσωπευτικότητα, μα πάνω απ' όλα η αίσθηση μετοχής σε ένα ιστορικό γεγονός και σε μια συζήτηση που προσλαμβάνει μέρα με τη μέρα το χαρακτήρα του επείγοντος, φαίνεται πως κίνησαν το ενδιαφέρον πολλών και από την Ελλάδα και από το εξωτερικό. Έτσι, αν και η οικονομική κρίση δεν δημιουργεί και τόσο ευνοϊκές συνθήκες, το συνέδριό μας έχει την τιμή να συγκαταλέγονται μεταξύ των συνεδρών του σημαντικές προσωπικότητες του θεολογικού και ακαδημαϊκού χώρου από τον ορθόδοξο κόσμο, από το χώρο της θεολογίας, που είναι εδώ προκειμένου να καταθέσουν τον οικείο προβληματισμό τους στα φλέγοντα ζητήματα που τίθενται στο παρόν συνέδριο. Έτσι εκτός από τους Έλληνες, είναι σήμερα παρόντες εδώ σύνεδροι από τις ΗΠΑ, την Κύπρο, την Γαλλία, Γερμανία, Αυστρία, Βέλγιο, Σουηδία, Ρουμανία, Σερβία, Λίβανο, Νιγηρία, κ. ά. Όλους αυτούς τους ευχαριστούμε θερμά για την τιμή που μας κάνουν με την παρουσία τους, και για την εμπιστοσύνη στο εγχείρημά μας. Γνωρίζουμε, ωστόσο, ότι και πολλοί άλλοι θα ήθελαν να είναι απόψε μαζί μας, αλλά εν τέλει δεν τα κατάφεραν. Για όλους αυτούς τους λίαν αγαπητούς τους μακράν ευρισκομένους, το συνέδριο μας θα μεταδίδεται ψηφιακά και αναλογικά, χάρη στο Ραδιοφωνικό σταθμό της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος «Ορθόδοξη Μαρτυρία», τον Διευθυντή του οποίου κ. Νίκο Βαραλή καθώς και το προσωπικό του θερμά ευχαριστούμε.

Κλείνοντας αυτόν τον χαιρετισμό υποδοχής, επιτρέψτε μου και από τη θέση αυτή να ευχαριστήσω όλους όσοι βοήθησαν στην προετοιμασία και τη διοργάνωση του παρόντος συνεδρίου: τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος κ. Ιγνάτιο εν πρώτοις, τον εμπνευστή και ιδρυτή της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών, για την εμπιστοσύνη και τη γενναιοδωρία με τις οποίες περιέβαλε το παρόν εγχείρημα, για την πολλαπλώς βεβαιωμένη αγάπη του για τη θεολογία, καθώς και για τη διαλογική ετοιμότητα που πάντα τον διακρίνει. Τα μέλη του Δ. Σ. της Ακαδημίας για την πολύπλευρη στήριξη και συμβολή στο σχεδιασμό αυτού του συνεδρίου, καθώς και στο εν γένει έργο μας. Τους κληρικούς και το προσωπικό της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος,

και ιδιαιτέρως τον πρωτοσύγκελλο π. Δαμασκηνό, για την πολύτιμη βοήθεια και συμπαράστασή τους σε πλείστα όσα ζητήματα. Τον αρχιδιάκονο της Μητροπόλεως π. Καλλίνικο Γεωργακόπουλο για το κοπιώδες διακόνημα της μαγνητοσκόπησης του παρόντος συνεδρίου. Χάρης στο έργο του αυτό το συνέδριό μας θα είναι σε λίγες μέρες διαθέσιμο στο κανάλι της Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος στο youtube. Τους υπευθύνους του Συνεδριακού Κέντρου Θεσσαλίας, και ιδιαιτέρως την κα Dragica Tsipallo και τον τεχνικό κ. Ηλία Κατοίκο, για την λογιστική και τεχνική υποστήριξη του συνεδρίου. Όλους τους συνεργάτες της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών και ιδιαιτέρως τους Νίκο Ασπρούλη, Κλαίρη Νικολάου, Βαλίλα Γιαννουτάκη, Φιλοκτήμονα Σαμαρά και Σοφία Κουνάβη για τον ενθουσιασμό, το μεράκι, την υποδειγματική συνεργασία τους, καθώς και για την αγόγγυστη συνδρομή και παρουσία τους, πολλές φορές μάλιστα πέραν ή και εκτός ωραρίου. Τους εργαζόμενους στα προγράμματα κοινωφελούς εργασίας που φιλότιμα βοήθησαν στην διεκπαιρέωση πλείστων όσων υποχρεώσεων. Χωρίς τη δική τους, πολλές φορές αφανή εργασία, δεν θα ήμασταν σήμερα εδώ. Το Δήμο Βόλου και προσωπικά τον Δημάρχο κ. Πάνο Σκοτινιώτη για τις ποικίλες διευκολύνσεις που μας παρείχαν. Τους εκλεκτούς εισηγητές του συνεδρίου, αλλά και τους προεδρεύοντες των συνεδριών, για την πρόθυμη ανταπόκριση τους στο κάλεσμά μας, για την εμπιστοσύνη στο εγχείρημά μας, καθώς και για τον κόπο της προετοιμασίας και του ταξιδιού. Θα ήθελα επίσης προσωπικά να ευχαριστήσω για την άψογη συνεργασία και αλληλοκατανόηση καθ' όλη τη διάρκεια σχεδιασμού και προετοιμασίας του παρόντος συνεδρίου τον συν-κηρυναίο αυτής της προσπάθειας, τον π. Γρηγόριο Παπαθωμά, Καθηγητή Κανονικού Δικαίου της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Ορθοδόξου Θεολογικού Ινστιτούτου Αγίου Σεργίου στο Παρίσι, Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ορθοδόξων Θεολογικών Σχολών (EFOST), και Μέλος του Δ.Σ. της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών. Για πολλούς μήνες δουλέψαμε μαζί με τον π. Γρηγόριο εμπνεόμενοι από το ίδιο όραμα και την ίδια πίστη στο παρόν και το μέλλον της ορθόδοξης θεολογίας, και μοιραζόμενοι την κοινή αγωνία και έγνοια για την πορεία της Ορθόδοξης Εκκλησίας σε έναν συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εσάς για την προσέλευση και τη συμμετοχή σας, καθώς και για τη στήριξη που επί δεκατέσσερα συνεχή έτη χρόνια παρέχετε στο έργο και τις ποικίλες εκδηλώσεις της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών.